Ερμηνεία της εικόνας της Πεντηκοστής (Χρήστος Γκότσης)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 8 Ιουνίου, 2011

Πεντήκοντα ημέρας μετά το Πάσχα η Εκκλησία μας εορτάζει την Πεντηκοστήν εις ανάμνησιν της επιφοιτήσεως του Αγίου Πνεύματος επί τους αγίους Μαθητάς του Κυρίου. Η επιφοίτησις αυτή έγινε την ημέραν που οι Ιουδαίοι εώρταζον την εορτήν της Πεντηκοστής. Οι Ιουδαίοι με την εορτήν αυτήν ηυχαρίστουν τον Θεόν δια την συγκομιδήν των σιτηρών. Δια τούτο η Πεντηκοστή ελέγετο και εορτή του θερισμού ή των πρώτων καρπών. Κατά τους χρόνους όμως του Κυρίου είχε και άλλην σημασίαν. Ήτο εορτή αναμνηστική της παραδόσεως υπό του Θεού του Νόμου εις τον Μωϋσήν, που έγινε την 50ήν ημέραν μετά το Πάσχα.

Πεντήκοντα ἡμέρας μετά τό Πάσχα ἡ Ἐκκλησία μας ἑορτάζει τήν Πεντηκοστήν εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπί τούς ἁγίους Μαθητάς τοῦ Κυρίου. Ἡ ἐπιφοίτησις αὐτή ἔγινε τήν ἡμέραν πού οἱ Ἰουδαῖοι ἑώρταζον τήν ἑορτήν τῆς Πεντηκοστῆς. Οἱ Ἰουδαῖοι μέ τήν ἑορτήν αὐτήν ηὐχαρίστουν τόν Θεόν διά τήν συγκομιδήν τῶν σιτηρῶν. Διά τοῦτο ἡ Πεντηκοστή ἐλέγετο καί ἑορτή τοῦ θερισμοῦ ἤ τῶν πρώτων καρπῶν. Κατά τούς χρόνους ὅμως τοῦ Κυρίου εἶχε καί ἄλλην σημασίαν. Ἦτο ἑορτή ἀναμνηστική τῆς παραδόσεως ὑπό τοῦ Θεοῦ τοῦ Νόμου εἰς τόν Μωϋσῆν, πού ἔγινε τήν 50ήν ἡμέραν μετά τό Πάσχα.

Κατ᾽ αὐτήν τήν ἐπίσημον ἡμέραν ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Κυρίου εἰς τούς Ἀποστόλους περί ἀποστολῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς «δυνάμεως ἐξ ὕψους», ἔγινε πραγματικότης. «Καί ὤφθησαν αὐτοῖς (=εἶδον μέ τά μάτια των) διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεί πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καί ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καί ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις καθώς τό Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» (Πράξ. 2, 3-4).

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἐμπνευσμένος καί ἐνισχυμένος ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα, ὡμίλησε κατά τήν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τά συγκεντρωθέντα πρό τῆς οἰκίας τῶν Ἀποστόλων πλήθη. «Οἱ μέν οὖν ἀσμένως (=μέ χαράν) ἀποδεξάμενοι τόν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καί προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαί ὡσεί τρισχίλιαι». (Πράξ. 2, 41).

Μέ τήν κάθοδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατά τήν Πεντηκοστήν ἐνεφανίσθη ἐπισήμως εἰς τόν κόσμον ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία συνεχίζει τό ἔργον τοῦ Κυρίου ἐπί τῆς γῆς.

Ὅπως εἰς τό ὄρος Σινᾶ ἡ παράδοσις τοῦ Νόμου εἰς τόν Μωϋσῆν κατέστησε τούς Ἰσραηλίτας περιούσιον λαόν τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καί μέ τήν δωρεάν ἔκχυσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπί τούς Ἀποστόλους ἐγεννήθη ὁ νέος περιούσιος λαός τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία. Ἔκτοτε τό Ἅγιον Πνεῦμα διαμένει εἰς τήν Ἐκκλησίαν καί εἶναι ἡ δύναμις καί ἡ ψυχή της.

Ὕστερα ἀπό τά λεχθέντα διά τό ἱστορικόν τῆς ἑορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς ἐρχόμεθα εἰς τήν περιγραφήν καί σημασίαν τῶν μορφῶν τῆς εἰκόνος.

1.-. Περιγραφή τῆς εἰκόνος. Ἡ εἰκών τῆς Πεντηκοστῆς παρουσιάζει ὑπερῷον. Εἶναι τό ὑπερῷον «οὗ ἦσαν καταμένοντες» οἱ Ἀπόστολοι μετά τήν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. Οἱ Ἀπόστολοι κάθηνται ἡμικυκλικῶς. Εἰς τήν κορυφήν τοῦ ἡμικυκλίου εἶναι οἱ Πρωτοκορυφαῖοι Ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος. Τρίτος δεξιά τοῦ Πέτρου εἶναι ὁ Ἀπόστολος καί Εὐαγγελιστής Λουκᾶς καί ἀπέναντί του ὁ Ἀπόστολος καί Εὐαγγελιστής Μᾶρκος, τρίτος παρά τόν Παῦλον. Ἀκολουθοῦν οἱ λοιποί Ἀπόστολοι κατά σειράν ἡλικίας. Ὅλοι εἶναι ἤρεμοι μέ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καί στοχαστικόν βλέμμα. Κρατοῦν εἰλητάρια ἐκτός τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, πού κρατεῖ βιβλίον. Εἶναι τά σύμβολα τοῦ διδακτικοῦ χαρίσματος, πού ἔλαβον ἀπό τό Ἅγιον Πνεῦμα. Μεταξύ τῶν Πρωτοκορυφαίων διακρίνεται ἕνα κάθισμα κενόν. Εἶναι ἡ θέσις τοῦ Χριστοῦ, τῆς θείας Κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποίαν εἰκονίζει ἡ εἰκών τῆς Πεντηκοστῆς.

Εἰς τό ἄνω μέρος τῆς εἰκόνος εἰκονίζεται ὁ οὐρανός διά τμήματος κύκλου. Ἐξ αὐτοῦ ἐκπέμπονται δώδεκα ἀκτῖνες φωτός, κατερχόμεναι εἰς τούς Ἀποστόλους. Εἰς τήν εἰκόνα μας, ἐκτός τῶν κατερχομένων ἀκτίνων, αἰωρεῖται ἐπάνω ἀπό τήν κεφαλήν ἑκάστου Ἀποστόλου «γλῶσσα ὡσεί πυρός», πού σημαίνει ὅτι «ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου» καί ἀπέκτησαν τό χάρισμα τῆς γλωσσολαλίας. Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἶχε προφητεύσει τοῦτο, ὅταν ἔλεγεν εἰς τούς ἀκροατάς του ὅτι ὁ «ὀπίσω του ἐρχόμενος», ὁ Χριστός, θά βαπτίσῃ τούς ὀπαδούς Του μέ Πνεῦμα Ἅγιον καί μέ πῦρ τῆς θείας Χάριτος.

Κάτωθεν τοῦ καθίσματος, ἐπάνω εἰς τό ὁποῖον εἶναι καθισμένοι (οἱ Ἀπόστολοι), εἰκονίζεται μορφή γέροντος μέ στέμμα εἰς τήν κεφαλήν του καί μέ ὀξύ στρογγύλον γένειον, κρατῶν μέ τάς δύο χεῖρας του σινδόνι, μέσα εἰς τό ὁποῖον φαίνονται δώδεκα εἰλητάρια, ἤγουν χαρτία τυλιγμένα. Ὁ γέρων οὗτος παριστᾷ τόν Κόσμον, τά δέ χαρτία τούς δώδεκα κλήρους ὁπού ἐκληρώθη ἡ οἰκουμένη νά κηρυχθῇ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἀπό τούς Ἀποστόλους.

«Εἰς τάς ἀρχαιοτέρας εἰκόνας τῆς Πεντηκοστῆς, ἀντί τοῦ Κόσμου, ζωγραφίζονται κάποιοι ἄνθρωποι ἀπό διαφόρους φυλάς, ντυμένοι μέ παράδοξα φορέματα καί γυρισμένοι κατ᾽ ἐπάνω, ὡσάν νά ἀκούουν ἐξεστηκότες τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, καί ἐπάνωθεν αὐτῶν ἡ ἐπιγραφή ΛΑΟΙ, ΦΥΛΑΙ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΙ. Παριστάνουν δέ οὗτοι τούς ἀνθρώπους ἀπό τά διάφορα ἔθνη, ὁπού εὑρέθησαν εἰς τά Ἱεροσόλυμα κατά τήν

ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, τήν ὥραν ὅπου κατῆλθεν τό Ἅγιον Πνεῦμα καί οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἄκουσαν τήν βοήν ὁπού ἔγινεν ἀπό τήν ἐπιφοίτησιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, ἐμαζεύθησαν εἰς τόν οἶκον ὁπού εὑρίσκοντο οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι καί ἀποροῦσαν, διότι ἤκουον ὁ καθένας εἰς τήν γλῶσσάν του το κήρυγμα ὅπου ἔβγαινεν ἀπό τό στόμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅπως διαλαμβάνουσιν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» (Φ. Κόντογλου).

2.-. Ἡ σημασία τῆς εἰκόνος. Ὅπως πληροφορούμεθα ἀπό τάς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, κατά τήν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς εὑρίσκοντο εἰς τό ὑπερῷον περίπου ἑκατόν εἴκοσι πρόσωπα. Συνεπῶς τήν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δέν ἔλαβον μόνον οἱ Δώδεκα Ἀπόστολοι. Ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι «ἐπλήσθησαν Πνεύματος Ἁγίου». Ἐπί πλέον ὁ Ἀπόστολος Πέτρος εἰς τήν ὁμιλίαν του κατά τήν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς διεβεβαίωσεν, ὅτι ὅλοι ὅσοι θά μετανοήσουν καί βαπτισθοῦν, θά λάβουν «τήν δωρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἑκατόν εἴκοσι μαθηταί ἐκπροσωποῦν τήν ὅλην Ἐκκλησίαν. Διά τόν βυζαντινόν ἁγιογράφον εἶναι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας ὅλων τῶν γενεῶν καί ὅλων τῶν αἰώνων. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος, πού ἐνῷ τά καθήμενα πρόσωπα εἶναι δώδεκα, ὁ ἀριθμός αὐτός δέν ἀντιστοιχεῖ πρός τούς Δώδεκα Ἀποστόλους. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καί οἱ Εὐαγγελισταί Λουκᾶς καί Μᾶρκος, πού εἰκονίζονται εἰς τήν εἰκόνα, δέν ἀνῆκον εἰς τόν κύκλον τῶν ἀμέσων Μαθητῶν τοῦ Κυρίου.

Εἰς ἀντίθεσιν πρός τάς ἁγίας μορφάς τῶν Ἀποστόλων ἔρχεται ἡ συμβολική μορφή τοῦ Κόσμου. Δι᾽ αὐτήν διαβάζομεν εἰς ἕνα κείμενον τοῦ 17ου αἰῶνος: «Διατί κατά τήν κάθοδον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παρουσιάζεται ἕνας ἄνθρωπος καθήμενος εἰς σκοτεινόν μέρος, κυρτωμένος ἀπό τά χρόνια, ἐνδεδυμένος μέ κόκκινον ἔνδυμα, μέ βασιλικόν στέμμα ἐπί τῆς κεφαλῆς του καί μ᾽ ἕνα λευκόν ὕφασμα εἰς τάς χεῖράς του, πού περιέχει δώδεκα γραμμένους κυλίνδρους; Ὁ ἄνθρωπος κάθηται εἰς σκοτεινόν μέρος, ἐπειδή ἡ οἰκουμένη ἦτο προηγουμένως χωρίς πίστιν. Εἶναι κυρτωμένος ἀπό τά χρόνια, διότι εἶχε γηράσει ἀπό τήν ἁμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ. Τό κόκκινόν του ἔνδυμα ὑποδηλώνει τάς αἱματηράς θυσίας τοῦ πονηροῦ. Τό βασιλικόν στέμμα ὑποδηλώνει τήν ἁμαρτίαν, πού ἐκυβέρνα τόν κόσμον. Τό λευκόν ὕφασμα εἰς τάς χεῖράς του μέ τούς δώδεκα κυλίνδρους σημαίνει τούς Δώδεκα Ἀποστόλους, πού ἔφεραν φῶς εἰς τήν οἰκουμένην μέ τήν διδασκαλίαν των».

Ὁ Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν, «ὁ πανσόφους τούς ἁλιεῖς ἀναδείξας», εἶναι «χθές καί σήμερον ὁ αὐτός καί εἰς τούς αἰῶνας». Διά τοῦτο πρέπει εἰς τήν προσευχήν μας νά Τόν παρακαλῶμεν νά μᾶς φωτίζει καί ἁγιάζῃ μέ τό Ἅγιον Πνεῦμα, πού εἶναι «ὁ φρουρός καί ἁγιοποιός τῆς Ἐκκλησίας, ὁ διοικητής τῶν ψυχῶν, ὁ κυβερνήτης τῶν χειμαζομένων, ὁ φωταγωγός τῶν πεπλανημένων καί ἀθλοθέτης τῶν ἀγωνιζομένων καί στεφανωτής τῶν νενικηκότων» (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατήχησις 17, 3).

(ἀπό τό βιβλίο: «Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ», ΧΡΗΣΤΟΥ

Γ. ΓΚΟΤΣΗ)

(Πηγή: Ι. Μ. Καισαριανής, Βύρωνα και Υμηττού)